

УДК 636.127.1.082:798

ЕКСТЕРЄРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ФАКТОРИ РОБОТОЗДАТНОСТІ У СЕЛЕКЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ МОЛОДНЯКУ ОРЛОВСЬКОЇ РИСИСТОЇ ПОРОДИ

Глушак І.І., к.с.-г.н., Мовчанець О.В., маг.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Вивчено екстер'єр, проміри та роботоздатність молодняку коней орловської рисистої породи як основні селекційні ознаки в процесі розведення. Проведено порівняльну характеристику жеребчиків та кобилок за основними селекційними ознаками та визначені кореляційні зв'язки між лінійним ростом та жвавистю молодняку різних статеві-вікових груп. Встановлено сталість кількісного складу популяції орловської рисистої породи в Україні.

Ключові слова: коні, орловська рисиста порода, екстер'єр, випробування, призова роботоздатність, жвависть.

Популярність розведення коней орловської рисистої породи в Україні підтверджується практично постійною кількістю племінного поголів'я у кінних заводах, племінних репродукторах та приватних власників, що не мають певного статусу суб'єкту племінної справи. Підтвердженням цього є частина даної популяції, яка за останні три роки практично не змінювалась (15,8%) щодо загальної кількості племінних коней в Україні [4].

Відомо, що жвависть поголів'я будь-якої рисистої популяції можна максимально виявити за результатами випробувань, особливо за сприятливих погодних умов, під час розіграшу традиційних призів. Впливовим фактором на економічну ефективність розведення орловського рисака є скороспілість, яку визначають за рядом методик. Однією з таких є поєднання віку коня та кількості стартів для виявлення кваліфікаційної і найкращої жвавості.

Причиною використання даного селекційного фактору є те, що порівнюючи поголів'я орловської рисистої породи з іншими породами іподромної індустрії, особливо за межами України, вона залишається більш пізньоспілою, але з пропорційною будовою тіла та нарядністю екстер'єру [4].

Таким чином питання, щодо виявлення найкращої жвавості і збереження притаманних екстер'єрних особливостей орловському рисаку на сьогодні є важливим і першочерговим. Виявлення прогресу жвавості як з віком, так і з покоління у покоління є складовою селекційного процесу майбутнього поголів'я орловської рисистої породи.

Метою дослідження було вивчити динаміку лінійного росту, жвавості, скороспілості та поєднання і взаємозв'язок даних селекційних факторів щодо молодняку орловської рисистої породи дво- та трирічного віку.

Матеріали та методи досліджень. Для дослідження було відібрано групи жеребчиків та кобилок орловської рисистої породи ставки 2007 р. н., які були випробувані на Київському іподромі у 2009-2010 роках. Для досягнення поставленої мети вивчали лінійний ріст за основними промірами; жвависть на 1600 м виявлену за результатами кваліфікації; найкращу жвависть; кількість стартів на випробуваннях до кваліфікаційної жвавості та для встановлення найкращої роботоздатності у віці 2 та 3 роки.

Групи формували згідно з віковим критерієм за принципом аналогів згідно розробленої схеми (табл. 1).

Таблиця 1

Схема науково-виробничого досліджу

Вік коней	Статеві групи	Група	Кількість, гол.	Батьки оціненого поголів'я
Дворічки	кобили	1	22	Малиновий Звон 2.06,6 Афоризм 2.02,1; Фінал 2.06,5 Композитор 2.04
	жеребці	2	20	Крестовий Поход 2.04,9 Дельфін 2.03,5; Уклон 2.04,1
Трирічки	кобили	3	15	Малиновий Звон 2.06,6 Уклон 2.04,1; Композитор 2.04 Крестовий Поход 2.04,9
	жеребці	4	13	Афоризм 2.02,1; Фінал 2.06,5 Дельфін 2.03,5;

Вихідні дані статистично опрацьовано, відповідно до загальноприйнятих методик із використанням табличного процесора Excel [3].

Результати досліджень. З врахуванням лінійного росту дворічних кобил ставки 2007 р.н. встановлено, що вони лише на 1 см менше стандартних значень обхвату грудей, за даними інших основних промірів на рівні встановлених вимог для цього віку (табл. 2).

Таблиця 2

Лінійний ріст коней орловської рисистої породи, М+m

Вік коней	Поголів'я коней	Проміри, см			
		висота у холці	коса довжина тулуба	обхват грудей	обхват п'ястку
Дворічки	всього	156,7 ± 0,6	158,8 ± 0,7	176,7 ± 0,8	20,1 ± 0,1
	кобили	156,8 ± 1,0	159,5 ± 1,1	177,8 ± 1,2	19,9 ± 0,1
	жеребці	156,7 ± 0,8	157,9 ± 0,8	175,5 ± 1,2	20,4 ± 0,2
Трирічки	всього	160,0 ± 0,9	162,5 ± 0,9	181,6 ± 1,0	20,5 ± 0,1
	кобили	159,4 ± 1,5	162,8 ± 1,6	182,1 ± 1,5	20,3 ± 0,2
	жеребці	160,8 ± 0,9	162,3 ± 0,9	179,8 ± 1,2	20,7 ± 0,2

Дворічні жеребці виділяються більшою невідповідністю росту за обхватом грудей, адже вони за середніми даними на 3,5 см поступаються встановленим вимогам, а згідно показників інших основних промірів на належному рівні лінійного росту [2].

У цілому значення основних промірів у дворічних жеребців і кобил, а також у порівнянні їх з даними всього молодняка ставки 2007 р.н. суттєвої різниці не встановлено.

За даними середніх значень лінійного росту трирічні кобили перевищували вимоги основних промірів стандарту породи від 0,2 см (обхват п'ястку) до 4,3 см (коса довжина тулуба), що характеризує їх лінійний ріст на відповідному рівні. За основними промірами розвиток трирічних жеребців, згідно лінійного росту, також перевищував вимоги стандарту орловської рисистої породи від 0,2 см (обхват п'ястку) до 2,8 см (висота у холці), але за обхватом грудей виявлене менше значення на 1,1 см.

Звідси, недостатній розвиток грудної частини тулуба трирічних орловців, що поєднується з незначною мінливістю ($\delta - 3,2$ см) підтверджує стурбованість у селекційному процесі щодо потрібних вимог молодняку орловського рисака ставки 2007 р. н.

З віком лідерами щодо абсолютного приросту за промірами є трирічні жеребці, де встановлене збільшення від 0,3 см (обхват п'ястку) до 4,4 см (коса довжина тулуба). Кобили, в порівнянні з жеребцями, за основними промірами мали дещо менше збільшення, особливо за висотою у холці (на 2,6 см) і косою довжиною тулуба (на 3,3 см).

В цілому потрібно відмітити, що за абсолютним приростом промірів найбільше збільшення виявлено за обхватом грудей, проте ріст грудної частини тулуба залишається менше стандартних вимог.

Порівнюючи стандарт кваліфікації на 1600 м для орловської рисистої породи дворічного віку (2.50,0) і фактичну жвавність всього молодняку 2007 р. н. встановлено, що у оціненого молодняку середня роботоздатність була на 4 сек. кращою (табл. 3). Зокрема у дворічних жеребців і кобил виявлено кваліфікаційну жвавність, яка на 3,6 і 4,3 сек. краща відповідно стандартних вимог для цього віку.

Таблиця 3

Роботоздатність молодняку орловської рисистої породи, М+m

Групи молодняку	Жвавність, хв.сек. \pm сек.				Кількість стартів для виявлення жвавості
	Каліфікаційна	\pm до стандарту, сек.	Найкраща	\pm до стандарту, сек.	
Дворічки					
Всього	2.46,0 \pm 0,9	4,0	2.27,9 \pm 1,0	-2,1	6,4 \pm 0,3
Жеребці	2.46,4 \pm 1,1	3,6	2.29,7 \pm 1,7*	-0,3	6,6 \pm 0,7
Кобили	2.45,7 \pm 1,1	4,3	2.26,2 \pm 1,1*	-3,8	6,3 \pm 0,3
Трирічки					
Всього	—	—	2.15,9 \pm 0,9	+0,9	8,7 \pm 0,8
Жеребці	—	—	2.13,9 \pm 1,0**	-1,1	10,4 \pm 1,4**
Кобили	—	—	2.17,7 \pm 1,2**	+2,7	7,2 \pm 0,8**

Примітка. * $P < 0,01$ ** $P < 0,05$.

Різниця найкращої жвавості всього дворічного молодняку 2007 р. н. та жеребців і кобил була незначною, чого не можна стверджувати між статевими групами. Так, жвавність дворічних кобил, у порівнянні з даними жеребців, була кращою на 3,5 сек. ($P < 0,10$). Звідси, при практично однаковій кількості стартів у дворічних жеребців і кобил (6,6 і 6,3 відповідно) скороспілість за жвавністю була краща на 3,5 сек. у майбутніх маток 2007 р.н.

З віком виявлена середня жвавність всього трирічного поголів'я (2.15,9) ставки 2007 р. н. була на 0,9 сек. тихішою в порівнянні з вимогами найкращої жвавості для трирічних коней орловської рисистої породи [1].

Лідером найкращої жвавості серед трирічного поголів'я є жеребці, адже їх середня жвавність (2.13,9) на 1,1 сек. була кращою щодо вимог стандарту, а оцінка їх була 9 балів (за 9 бальною шкалою) [2]. У трирічних орловських кобил виявлено середню жвавність 2.17,7, що на 2,7 сек. тихіше порівняно зі стандартною.

Звідси, серед трирічного поголів'я найкраще поєднання роботоздатності і скороспілості характерне для жеребців трирічного віку, що підтверджується до-

стовірною різницею роботоздатності між групами ($P < 0,05$). Проте потрібно зауважити, що мабуть дані різниці сприяла більша кількість стартів у жеребців порівняно з трирічними ровесницями ($P < 0,05$).

В цілому у жеребців за другий рік випробувань середня жвавність покращилася на 15,8 сек., а у кобил тільки на 8,5 сек., що підтверджує їх різну середню оцінку за роботоздатністю – жеребці 9 бал., кобили 7 бал.

За причини виявлення поєднання лінійних середніх значень окремих промірів і тихішої жвавності у дворічних жеребців, порівняно з кобилами, було визначено взаємозв'язок між даними вказаних показників (табл. 4).

Таблиця 4

Взаємозв'язок лінійного росту і жвавності молодняку орловської рисистої породи

Молодняк	Поєднання лінійного росту і жвавності, $g \pm m_r$			
	Висота у холці, см – жвавність, сек.	Коса довжина тулуба, см – жвавність, сек.	Обхват грудей, см – жвавність, сек.	Обхват п'ястку, см – жвавність, сек.
Дворічки				
Всього	$-0,05 \pm 0,15$	$-0,01 \pm 0,16$	$0,05 \pm 0,16$	$0,15 \pm 0,15$
Жеребці	$-0,03 \pm 0,23$	$-0,14 \pm 0,22$	$0,29 \pm 0,21$	$0,21 \pm 0,22$
Кобили	$-0,07 \pm 0,21$	$-0,19 \pm 0,17$	$0,31 \pm 0,20$	$-0,11 \pm 0,21$
Трирічки				
Всього	$-0,31 \pm 0,18$	$-0,17 \pm 0,15$	$0,10 \pm 0,19$	$-0,34 \pm 0,18^*$
Жеребці	$0,07 \pm 0,19$	$0,09 \pm 0,12$	$0,33 \pm 0,26$	$0,39 \pm 0,25$
Кобили	$-0,40 \pm 0,24$	$-0,34 \pm 0,24$	$0,62 \pm 0,20^{**}$	$-0,53 \pm 0,22^*$

Примітка. * $P < 0,05$; ** $P < 0,01$.

Коефіцієнт кореляції між даних промірів висоти у холці, косою довжиною тулуба та головною селекційною ознакою – жвавністю дворічного молодняку виявлений з від'ємним значенням та недостовірною вірогідністю. Тільки при поєднанні обхвату грудей і жвавності на 1600 м взаємозв'язок є позитивним, проте, мабуть за великої мінливості показників, достовірної залежності не виявлено.

Потрібно констатувати, що коефіцієнт кореляції, в поєднанні основних чотирьох промірів і роботоздатності трирічних жеребців є позитивним, проте - не достовірним. Для трирічних кобил виявлений позитивний коефіцієнт кореляції між обхватом грудей і жвавністю на 1600 м., що в майбутньому селекційному процесі повинно бути використано для покращення жвавності ремонтних кобил. Також у трирічних кобил встановлено негативне значення коефіцієнту кореляції між обхватом п'ястку і жвавністю, що для майбутніх ремонтних кобил сприятиме набуття ніжного типу конституції, який не є характерним для коней орловської рисистої породи.

Таким чином, для селекційного процесу з дворічним поголів'ям щодо взаємозв'язку лінійного росту і жвавності, потрібні повторні і додаткові дослідження. З врахуванням відбору й підбору трирічних кобил для відтворного процесу потрібно враховувати достовірний зв'язок об'ємних промірів і головної селекційної ознаки – жвавності.

Висновки:

1. У період останніх трьох років, згідно структури загальної кількості племінних коней України, популяція орловської рисистої породи залишається практично без змін (15,8).

2. Встановлено, що у дворічних жеребців і кобил, у порівнянні зі стандартними вимогами, спостерігається зменшення обхвату грудей на 3,5 см і 1,0 см відповідно, проте за іншими промірами на рівні стандарту орловської породи.

3. Встановлено, що лінійний ріст трирічного молодняка всіх груп характеризувався на рівні вимог стандарту орловської рисистої породи, за виключенням даних обхвату грудей, де у жеребців дані менше встановлених вимог на 1,2 см.

4. У трирічних жеребців встановлено поєднання невідповідності середніх значень обхвату грудей стандартним вимогам і недостатньої мінливості даного проміру ($\delta - 3,2$ см).

5. При практично однаковій кількості стартів дворічних жеребців і кобил (6,6 і 6,3 відповідно) краща скороспілість за жвавистю в порівнянні з жеребцями – 2.29,7, виявлена у ремонтних кобил – 2.26,2.

6. Доведено, що за причин різної кількості стартів та прогресу жвавості роботоздатність трирічних жеребців (2.13,9) на 3,8 сек. краща порівняно з ровесниками.

Бібліографічний список

1. Збірник нормативно-правових актів з конярства. / [Присяжнюк М.В. та ін.]. – К., 2011. – 236 с.
2. Інструкція з бонітування племінних коней / [Мельник Ю.Ф., Горошко І.П., Безугла Л.Ю. та ін.]. – К.: Арістей, 2007. – 108 с.
3. Меркурьева Е.К., Шангин-Березовский Г.Н. Генетика с основами биометрии / Е.К. Меркурьева, Г.Н. Шангин-Березовский. – М.: Колос, 1983. – 406 с.
4. Парфенов В.А. Орловский рысак – 225 лет побед и поражений / В.А. Парфенов // Конный мир. – 2001. – №6. – С. 10 – 16.
5. Ткачова І.В. Сучасна лінійна структура орловської рисистої породи в Україні / І.В.Ткачова // НТБ № 101 / Інститут тваринництва УААН. – Х., 2009. – С.127 – 138.

ЭКСТЕРЬЕРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ И ФАКТОРЫ РАБОТОСПОСОБНОСТИ В СЕЛЕКЦИОННОМ ПРОЦЕССЕ МОЛОДНЯКА ОРЛОВСКОЙ РЫСИСТОЙ ПОРОДЫ

Глушак И.И., Мовчанець А.В., Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

Изучены экстерьер, промеры и работоспособность молодняка лошадей орловской рысистой породы как основные селекционные признаки в процессе разведения. Проведена сравнительная характеристика жеребчиков и кобылок по основным селекционным признакам и определены корреляционные связи между линейным ростом и резвостью молодняка разных половозрастных групп. Установлено постоянство количественного состава популяции орловской рысистой породы в Украине.

Ключевые слова: лошади, орловская рысистая порода, экстерьер, испытания, призовая работоспособность, резвость.

EXTERIOR FEATURES AND FACTORS OF WORKING ABILITY IN THE SELECTION PROCESS OF YOUNG ORLOV TROTTER BREED

I.I. Glushak, A.V. Movchanets, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Article summarizes the studies in exterior, measurements and working ability of young Orlov trotter breed as the main breeding features in the breeding process. Comparative characteristics of colts and fillies by the main breeding features were carried out and correlations between the linear growth and tittup of young animals from different age and sex groups were determined. The constancy of the quantitative structure of the Orlov trotter breed population in Ukraine was determined.

Keywords: horse, Orlov Trotter breed, exterior, tests, prize working ability, tittup.

УДК 636:087.7:636.5

**ОСОБЛИВОСТІ ПОЛПШЕННЯ ОСНОВНИХ
РЕПРОДУКТИВНИХ ПОКАЗНИКІВ МАТОК М'ЯСНИХ ПОРІД
(оглядова)**

Гончаренко Л. В., к. с.-г. н., Василюк О. С., к. ек. н.

Інститут тваринництва НААН

Василюк В. Г., к. с.-г. н.

Харківський національний аграрний університет

У статті представлено основні чинники зовнішнього впливу на репродуктивні функції маток м'ясних порід великої рогатої худоби. У статті викладено основні елементи відтворення стада худоби крупних м'ясних порід: збалансована годівля маточного поголів'я, близькі до природних умови утримання тварин, інтенсивне вирощування ремонтних телиць, організація штучного осіменіння, підсис телят під коровами-матерями, селекція на легкість отелень, запобігання яловості маточного поголів'я.

Ключові слова: корова, репродукція, відтворення стада, приплід, добробут тварин.

Працею багатьох вчених і селекціонерів в Україні створено генетичний потенціал тварин високопродуктивних типів, ліній і популяцій порід м'ясного напрямку продуктивності [1].

Проте, створене людиною, як і все що існує на землі, має право на подальший розвиток та удосконалення; у виключних випадках, зумовлених зміною соціально-економічних та природно-кліматичних умов, постає питання щодо збереження та відновлення втраченого.

Тому завдання відтворення видів, популяцій, порід тощо є актуальним і потребує на постійну увагу.

У відтворенні стада м'ясного поголів'я великої рогатої худоби необхідно враховувати ергономічну дію чинників усього технологічного процесу, зокрема: забезпечення добробуту тварин, збалансовану годівлю, вільне утримання, інтенсивне вирощування ремонтних телиць, організацію штучного осіменіння, підсис